احکام نجوم

از دیدگاه

امام صادق علیه السلام

علی زمانی قمشه ای

بسم الله الرحمن الرحیم

احکام نجوم از دیدگاه امام صادق (علیه السلام)

نویسنده:

علی زمانی قمشه ای

ناشر چاپی:

نشریه درسهایی از مکتب اسلام

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

احکام نجوم از دیدگاه امام صادق (ع)

مشخصات کتاب

مؤلف: علی زمانی قمشه ای

ناشر: درسهایی از مکتب اسلام، شماره ۱۰ سال ۷۸

مقدمه

از امام صادق (علیه السلام) و سایر پیشوایان مذهب جعفری علیهم السلام روایات فراوانی درباره دلالت نجوم برظهور پیامبران و ائمه علیهم السلام وارد شده است از جمله: ۱ - امام محمد باقر (علیه السلام) فرموده است: «نبوت حضرت نوح از طریق علم نجوم به دست آمد» [۱] (و مردم از آن خبردار شدند). ۲ - امام صادق (علیه السلام) فرمود: «آزر منجم نمرود بود و جز به فرمان او کاری انجام نمی داد «آزر» شبی اوضاع کواکب را مشاهده کرد، صبحگاهان به نمرود گفت: دیشب امر عجیبی مشاهده کردم، نمرود گفت: چیست؟ گفت: در زمان ما کودکی به دنیا خواهد آمد که نابودی ما به دست اوست و به همین زودی مادرش به او آبستن خواهد گشت. نمرود شگفت زده پرسید آیا مادرش هنوز به او آبستن نشده؟ گفت: نه، نمرود فرمان داد مردها از زنها جدا گردند در همین زمان مادر ابراهیم (علیه السلام) به ابراهیم آبستن شد، نمرود چون از این امر اطلاع یافت فرمان داد زنان متخصص امر زایمان و جنین شناس، شکم زنان شهر از جمله مادر ابراهیم را معاینه کردند، پس از معاینه مادر ابراهیم (علیه السلام) گفتند: بچه ای در آن نمی بینیم، دیگربار منجم بشارت داده گفت: آن فرزند (ابراهیم علیه السلام) به آتش خواهد سوخت [خبر از در آتش افتادن ابراهیم دادند] اما از طریق علم نجوم نفهمید که خداوند او را نجات خواهد داد [۲] به گفته ی سید بن طاووس(ره) این حدیث در تفسیر علی بن ابراهیم، در تاریخ طبری، در قصص الانبیاء راوندی، در تفسیرثعلبی و

دیگران باز گو شده است. سید می افزاید: اخترشناسان از نبوت و رسالت حضرت موسی بن عمران (علیه السلام) خبر دادند، همچنین خبر از زاده شدن او دادند، از این رو فرعون فرمان داد پسران بنی اسرائیل را کشتند، چنان که زمخشری هم در تفسیر کشاف به قلم آورده است. اخترشناسان از رسالت حضرت مسیح (علیه السلام) خبر دادند، گروهی به دیدار او شتافتند و به مادرش مژده ی رسالت او را رساندند.

منجمان یهود از نبوت حضرت محمد خبر دادند

علامه مجلسی (ره) افزوده است: هرقل پادشاه روم و خسروان ایران از راه نجوم به نبوت پیامبر ما (صلی الله علیه وآله) رسیده بودند، چنان که سید بن طاووس نیز این امر را خاطرنشان ساخته و طبری نیز در تاریخ خود نگاشته است. نیز گزارشهای فراوانی به دست ما رسیده است که پادشاهان ایران زمین از راه نجوم دریافته بودند که مسلمانان بر آنان چیره خواهند گشت، و حتی رستم فرخ زاد را با فریب به جنگ مسلمانان روانه داشتند. سید افزوده است اخترشناسان از راه نجوم به امامت حضرت مهدی (علیه السلام) دست یازیدند [۳] .

نظر امام صادق

مرحوم کلینی از عبدالرحمان بن سیابه روایت کرده که او گفت: به امام صادق (علیه السلام) عرض کردم: فدایت گردم مردم می گویند نظر و کاوش درعلم نجوم صحیح نیست ولی من آن را خوش دارم، اگر به دین من زیان وارد می کند مرا بدان نیازی نیست و از آن صرف نظر می کنم؟ فرمود: به دین تو ضرر نمی زند، سپس افزود شما در چیزی به کاوش پرداخته اید که کثیرش را درکتان قابل نیست و قلیلش هم سودآور نمی باشد [۴] .

نظر فقها درباره علم نجوم

۱ - شیخ اعظم انصاری (ره) این مساله را در چند بخش مورد ارزیابی قرار داده است: اول: گزارش و خبر از اوضاع فلکی و کواکب؛ اگر بر اساس اصول صحیح و قواعد علمی باشد، مانند خبر از سیر و گردش کواکب و پدیده ی خسوف که ناشی از حایل شدن زمین بین ماه و خورشید، و کسوف که در اثر مانع شدن ماه از نور خورشید به زمین است، این بخش صحیح است و خبر دادن از آن هم جایز است، حتی آنان که منکر احکام نجوم هستند، همچون سید مرتضی، این بخش را پذیرفته اند. دلیل و تایید این بخش روایاتی است از پیشوایان دین که مثلا ـ اگر قمر در برج عقرب باشد، ازدواج و مسافرت کراهت دارد. و روایات کسوف و خسوف. دوم: اگر اساس کار منجم تجربه قطعی باشد و بر این پایه خبر دهد که کواکب دلالت دارند فلان پدیده رخ خواهد داد، گزارش از چنین امری صحیح است و قطعا حرام نیست یک نمونه آن قضیه ای است که بر مروج علم اخترشناسی و زنده کننده آن یعنی خواجه نصیرالمله والدین

رخ داد. او در یکی از سفرها به آسیابی رسید و در آنجا منزل گزید، آسیابان گفت: امشب زیر سقف استراحت کن زیرا باران می بارد، خواجه به اوضاع فلک نگاهی انداخت و گمانی به بارش باران نبرد. آسیابان گفت: من سگی دارم که شبهای بارندگی بالای پشت بام نمی رود و زیر سقف می خوابد. ولی خواجه بر پشت بام خوابید و شب هنگام باران بر او باریدن گرفت، او از این وضع خیلی در شگفت ماند. سوم: اگر پدیده ها و رخدادهائی که به دلالت نجوم پدید می آیند را اثرمستقیم و مستقل اختران بدانیم (بدون استناد به خداوند) و از آن خبر دهیم، چنین حکم و گزارشی حرام است و مساله تنجیم حرام در این بخش تمرکز یافته است، دلیل آن ظاهرا احادیث و فتواهای فقها است، ازاینرو در احادیث آمده: منجم، ساحر و کاهن ملعون اند. باز در حدیث می خوانیم: اگر کسی منجم و کاهن را تصدیق کند، به آنچه بر محمد (صلی الله علیه وآله) (قرآن و اسلام) نازل گشته، کافر شده است. از اینرو: انسان اگر تاثیر اوضاع فلکی را از خود افلاک بداند، یعنی نجوم، استقلال در تاثیر دارند، افلاک علت تامه به شمار روند، فاعل بالاراده و صاحب اختیار جهان باشند و خالق پدیده ها به حساب آیند، چنین عقیده ای کفراست. «سید بن طاووس، شیخ بهائی و مجلسی - رحم الله علیهما - و «ابن ابی الحدید» تصریح دارند که اگر کسی چنین پندارد که افلاک و نجوم قدیمند، و نیازی به خالق و فلک آفرین ندارند، او کافر است زیرا کافران بر این عقیده اند که بارش باران و برف به خاطر طلوع و غروب اختران است

نه به مشیت خداوند.

نظر شیخ بهائی

شیخ بهائی (ره) می نویسد: اموری که اخترشناسان بر پایه آنها حکم به حوادث آینده می کنند، بر اصول زیر استوار است: ۱ - برخی از اصول یاد شده از اصحاب وحی علیهم السلام گرفته شده است. ۲ - اخترشناسان در پاره ای از آنها ادعای تجربه دارند. ۳ - برخی از آنها مبتنی بر اموری است که نیروها و ادراکات بشری بدانها احاطه نمی یابد، آن سان که امام صادق (علیه السلام) فرمود: اخترشناسی دانشی است که کثیر آن به درک نمی آید و قلیل آن نتیجه بخش نیست از اینجاست که در احکام منجمان خطا راه می یابد [۵] .

نظر صاحب جواهر

صاحب جواهر، فقیه نامی شیعه می نویسد: احادیثی که دلالت بر صحت علم نجوم دارند به قدری زیاد است که قابل حصر نیست. در مقابل نیز روایاتی بر عدم تکیه به نجوم دلالت دارند، در این احادیث منجمان تکذیب شده و بسان کاهن و ساحر قلمداد گشته اند. لیکن می توان بین این دو دسته روایات را آشتی داد و جمع کرد، بدین گونه که بگوئیم: اگر اعتقاد بر این باشد که نجوم، صاحبان اراده مستقل، فاعل مختار و تاثیراتشان مستقل است بدون این که مسخر خداوند باشند، [چنان که منجمان قبل از اسلام بر این باور بوده اند]، در این صورت منجم مانند ساحر و کاهن است. اما اگر اعتقاد بر این باشد که اوضاع فلکی [اتصالات، اقترانات، انفصالات، تربیعات، تسدیسات و...] همه نشانه ها و علامات سنت خدا و عادت او باشند، یعنی بر این باور باشیم که عادت خدا بر این امر جاری است که مثلا فلان اختر فلان تاثیر را دارد و حقتعالی تاثیرات آنها را به مقتضای حکمت خویش قرار

داده است، در این صورت حرام نیست، می توانیم فراگیریم، آموزش دهیم، پژوهش به عمل آوریم، به ویژه این که حقتعالی قادر است تاثیرات آنها را به وسیله ی صدقه دادن، دعا و راز و نیاز داشتن، تغییر دهد. زیرا حقتعالی هرچه را بخواهد محو کرده و هرچه را بخواهد ثابت باقی می دارد. (یمحواالله ما یشاء ویثبت و عنده ام الکتاب) [۶] . ولی احاطه به دقائق اخترشناسی بر غیر خزینه داران علم الهی میسورنیست، زیرا دیگران احاطه کامل به احوال و اوضاع فلکی و اقترانات کواکب ندارند. لیکن سخن فوق نباید مانع از نظر و کاوش در کتب و تحقیقات اهل نجوم گردد، زیرا احوال و اوضاعی را برای نجوم و اختران به نگارش آورده اند که غالبا اتفاق می افتد و آنها را باید احتیاطا عمل کرد، از اینرو می بینیم گروهی از شیعه این دانش را فرا گرفته که در میان آنان علما و محدثان بزرگ وجود داشته اند [۷] . صاحب جواهر آن گاه یک فهرست بزرگ از اسامی آنان یادآور شده که مادر آینده به آنها خواهیم پرداخت. مولوی در مثنوی نیز هم دلالت نجوم و آثار قضا و قدر آنها را پذیرفته و هم معتقد به احتیاط است. آن سان که صاحب جواهر نیز گفته، جانب احتیاط باید رعایت گردد. وی چنین می سراید: نحس کیوان یا که سعد مشتری ناید اندر حصر اگرچه بشمری لیک هم بعضی از این هر دو اثر شرح باید کرد بهر نفع و ضر تا شود معلوم آثار قضا شمه ای مر اهل سعد و نحس را طالع آن کس که باشد مشتری شاد گردد از نشاط و سروری و آن که را

طالع زحل، از هر شرور احتیاطش لازم آید در امور گر نگویم آن زحل استاره را ز آتشش سوزد مر آن بیچاره را جنبش اختر نیاید جز سقیم برندارد جز که آن لطف عمیم اذکرواالله شاه ما دستور داد دید اندر نار، ما را نور داد [۸] . پس باید نحوست آنها را با صدقه و ذکر خدا، برطرف کرد تا لطف عمیم خدا شامل گردد.

پاورقی

[۱] بحارالانوار: ج ۵۸، ص ۲۳۵، نشر آخوندی.

[۲] بحارالانوار: ج ۵۸، ص ۲۳۷ - ۲۳۸.

[۳] بحارالانوار: ج ۵۸، ص ۲۳۷ - ۲۳۸.

[۴] کلینی: روضه کافی، ص ۱۹۵- ۲۱۰، نشر آخوندی، ۱۳۸۹ه_ ق ۱۳۴۸ش- وسائل الشیعه: ج ۱۲، ص ۱۰۲ به کوشش ربانی شیرازی.

[۵] شیخ انصاری، مکاسب محرمه، ص ۲۸، مساله تنجیم.

[۶] (رعد: ۳۹).

[۷] جواهر، شیخ محمد حسن نجفی: ج ۲۲، ص ۱۰۸ به بعد.

[۸] مولوی: مثنوی، دفتر دوم، ذیل عنوان: افکار فلسفی (...ان اصبح مائکم غورا فمن یاتیکم بماء معین)(ملک: ۳۰).

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹